

Dr. Tratnyek Magdolna

A portfólió mint a pályorientációt támogató eszköz

A szakmai portfólió alkalmas mindazon tapasztalat és tudás megjelenítésére, amelyeket már megszereztünk eddigi életutunk során. A portfólióban lehetőségünk van megjeleníteni, mások számára is láthatóvá tenni elért eredményeinket. Helyet kaphatnak benne a nonformális, illetve az informális úton megszerzett tapasztalataink is. A portfólió lehetőséget nyújt eddigi életutunk áttekintésére, elkészítése egy fejlődési folyamat, amelyben kiemelt szerepet kap az önreflexió. A portfólió támogatja a Lifelong Guidance folyamatát.

Pályakezdőként a fiatalok gyakran kerülnek nehéz helyzetbe, amikor szeretnék megtalálni helyüket a munka világában. Számos dilemmát vet fel, és nehézséget okoz az iskolából a munkába való átmenet még azoknak is, akik az iskolai évek alatt jó eredményeket érnek el. Könnyebb helyzetben vannak azok, akik már a tanulás ideje alatt is végeztek valamilyen munkát, diákmunkát, gyakornoki vagy önkéntes tevékenységet. Nekik az jelenti a nehézséget, hogy az esetek többségében a diákmunka nem jelent releváns szakmai tapasztalatot a végzettségnek megfelelő elhelyezkedéshez, hiszen csak kevesen vannak olyan szerencsés helyzetben, hogy egyetemi éveik alatt szakirányú tapasztalatot szerezhessenek valós élethelyzetekben.

Fotó: Polonkai Gizella

Fotó: Polonkai Gizella

A leggyakoribb kérdés a fiatalok részéről: „Hogyan tudnék releváns szakmai tapasztalatot felmutatni, hiszen csak most végeztem a tanulmányaimmal?”

Varázsütésre nem lehet több éves szakmai tapasztalatot produkálni. Azonban van néhány olyan technika, amelynek segítségével a jelentkezőnek lehetősége van kiemelni magát a

többi hasonló végzettségű, életkorú, azonos pozícióra jelentkező közül. Megszerzett tudását, tapasztalatait, készségeit célirányosan, a konkrét helyzettől elvonatkoztathatóan megjelenítve, az eredményeket láthatóvá téve meggyőzőbb lehet, mint aki csak egy önéletrajzzal, vagy az azt kiegészítő motivációs levéllel jelenik meg az interjún. Erre alkalmas eszköz a pályaaorientáció és a karrierépítés, az álláskeresés területén Magyarországon még kevésbé elterjedt, de más országokban jelentős múltra visszatekintő *portfólió*.

A portfólió számos területen használt kifejezés. Főként a modellvilágban, divatszakmában, az üzleti pénzügyi életben találkozhatunk vele. Az előbbi esetben a legjobb termékek, legvonzóbb megjelenések gyűjteményeként, mintegy megmutatva: ilyen vagyok a legjobb formámban. A pénzügyben egyfajta lehetséges befektetési gyűjtemény, azt kiáltva: ezt válaszd, ezt választhatod. Az utóbbi évtizedekben az oktatás, a képzés területén is megjelent, mint tanulási, értékelési módszer, amelynek lényegi eleme a tanulói aktivitás, a folyamatértékelés, önértékelés, reflexió. Bármely területen használatos portfóliót is vizsgáljuk, találunk közös vonást, ez pedig a gyűjtemény jelleg.

Jelen írásunkban a portfóliónak azon változatával foglalkozunk, amely a szakmai bemutatkozás, karrierépítés, pályaaorientáció, álláskeresés eszköze, a továbbiakban nevezzük **szakmai portfóliónak** (career portfolio). Különösen azt az aspektust járjuk körbe, amely a portfóliót a pályaaorientációt támogató eszközként definiálja. Felmerülhet a kérdés, hogy miért nem csak a pályaaorientációs eszköz kifejezést használjuk, ha célunk az ezzel való foglalkozás. A fentiekben felsorolt fogalmak, megközelítések szoros kapcsolatban állnak egymással, hiszen a pályaaorientáció folyamatában fejlesztett portfólió kitűnő alapot szolgáltat a későbbi szakmai bemutatko-

záshoz, álláskereséshez, előrelépések, tanulási utak megtervezéséhez. Tágabban értelmezve olyan készségeket fejleszt, amelyek a szakmai életút kialakításában és az élethosszig tartó támogatásában elengedhetetlenek. Ezeket a készségeket összefoglalóan életpálya-vezetési készségeknek (career management skills), elterjedt rövidítéssel CMS-eknek nevezzük.

A következőkben értelmezzük a szakmai portfólió jelentését, bemutatjuk típusait és felhasználási lehetőségeit.

A szakmai portfólió típusai

A szakmai portfólió mindazon dokumentumok rendszerezett, mások számára bemutatható gyűjteménye, amely tartalmazza a személyes tulajdonságainkat, munkatapasztalatainkat, tanulmányainkat, informális és nonformális úton megszerzett tudásunkat, a munkavégzéshez szükséges kapcsolatrendszerünket bemutató produktumokat és ahhoz fűzött reflexióinkat.

A karriert vagy karrierutat támogató portfóliónak alapvetően két típusát különböztethetjük meg. Mivel a portfólió az a dokumentumgyűjtemény, amelyben láthatóvá tesszük szakmai tapasztalatainkat, elért eredményeinket, megjelentítjük tudásunkat, így az idő előrehaladtával ez egy meglehetősen vaskos gyűjtemény lesz, amelyet egységében nem lehet és nem érdemes minden bemutatkozásra, interjúra magunkkal vinnünk. Így ezt a teljes vagy legalábbis terjedelmesebb gyűjteményt nevezzük *FORRÁS portfóliónak*. Ez az alapunk, a bázisunk, forrásunk, amelyből az éppen aktuálisan használható, mások számára is könnyebben áttekinthető, hordozható, lényegre törő és meggyőző elemekből álló *AKTUÁLIS portfóliónkba* válogatunk.

JÓ GYAKORLATOK

A két típus funkcióját, megjelenését szemléltetik az alábbi illusztrációk.

FORRÁS

AKTUÁLIS

Az ábra jól szemlélteti, hogy a FORRÁS portfóliónk egy terjedelmes fiókos szekrényhez hasonlítható, amelyben rendszerezetten tárolhatjuk mindazokat a dokumentumokat,

produktumokat vagy azokról készült képeket, melyekkel alátámaszthatjuk elért eredményeinket, szemléltethetjük képességeinket, láthatóvá tehetjük mindezeket azokban a helyzetekben, ahol szükség lehet rájuk, például egy állásinterjú. Ezt a gyűjteményt saját ízlésünk, logikánk szerint rendszerezzük, úgy, hogy adott esetben könnyen megtaláljuk a szükséges dokumentumokat. A rendszerezés alapelve lehet az időrendiség, de lehet az egyes kompetenciák vagy tapasztalatok típusainak szétválasztása is. Kiindulásként javasoljuk az alábbi rendszerezést, amely természetesen tetszőlegesen szűkíthető, bővíthető vagy alakítható a felhasználó ízlése és céljai szerint. A nemzetközi irodalomban különböző kategorizálásokat találunk a portfólió tartalmára vonatkozóan. Azonban vannak olyan tartalmi elemek, amelyek valamennyi felosztásban megtalálhatók.

Ezeket a következő felsorolásban foglaljuk össze:

- *személyes bemutatkozás*
(részletes önéletrajz, motivációs levél, rövid önéletrajz a készségek, képességek, munkatapasztalatok és személyes készségek kiemelésével),
- *munkatapasztalatok*
(forrás portfóliónkba gyűjtsünk minden munkatevékenységről egy rövid leírást),
- *eredmények*
(személytől függően lehetnek kimutatások, projektervek, díjak, elkészített tárgyokról készített fotók, ajánlólevelek stb.),
- *megszerzett tudás*
(ne feledkezzünk meg arról sem, hogy a portfólióban nemcsak a formális keretek között szerzett tudás megjelenítésére, végzettséget, képzettséget igazoló dokumentumok lefűzésére van lehetőség, hanem a nonformális és informális úton szerzett tudásunkat is bemutathatjuk megfelelő alátámasztó dokumentumokkal),

- *készségek, képességek* (olyan dokumentumok, képek, produktumok kerülhetnek ide, melyek az élet bármely területén megszerzett készségeinket, képességeinket bizonyítják).

Az idő előrehaladtával ezek a kategóriák szinte maguktól is előhívják a további kategorizálást, az egyes területek alábontásának szükségességét, és ekkor már az egyes alkategóriákat az egyén saját életútja alapján tudja meghatározni.

Az alábbiakban felsorolunk olyan dokumentumokat, termékeket, amelyeket célszerű beemelni a portfóliónkba, hiszen ezek felölelik mindazokat a területeket, amelyek áttekintésével, feldolgozásával, átgondolásával, illetve fejlesztésével közelebb juthatunk karriercéljainkhoz.

1. Személyes információk

- Személyes és szakmai célok megfogalmazása,
- Bizonyítványok rendszerezése,
- Nyelvtudást igazoló dokumentumok (Nem csak a formális igazolások!).

2. Tanulási tapasztalatok

- Mely iskolákba jártunk?
- Milyen kurzusokat látogattunk?
- Felmérések eredményei,
- Projektmunkákban való részvétel bemutatása,
- Eredmények, díjak,
- Konferenciák, szemináriumok, tréningek (tájékoztatók, hand-outok, fotók),
- Bizonyítványok, diplomák,
- Nonformális tanulási tapasztalatok (jegyzetek, produktumok).

3. Szabadidős tevékenységek

- Diákszervezetekben való közreműködés,
- Betöltött vezetői pozíciók,

- Önkéntes vagy közösségi tevékenység,
- Előadások, fellépések,
- Hobby-produktumok,
- Sport,
- Utazás.

4. Személyes reflexiók

- Munkafilozófia,
- Önértékelési teszt vagy gyakorlat eredményei,
- Pályaorientációs teszt eredményei,
- Feljegyzések álláskeresésről, interjúkról,
- Személyes és szakmai célok megfogalmazása,
- Cselekvési terv.

5. Munkatapasztalat

- Önéletrajz és motivációs levél,
- Kapcsolati háló (nevek, elérhetőségek, fotók),
- Állástalálatok,
- Eddigi állások, feladatok, felelősségek,
- Korábbi munkahelyek (leírások, brosurák, beszámolók),
- Munkavégzéshez szükséges kompetenciák,
- Munkavégzés során elért eredmények dokumentumai.

A fenti kategóriák bemutatására egyebek között alkalmazhatunk írásos dokumentumokat, grafikonokat, produktumokról, helyzetekről, eseményekről készült képeket, kimutatásokat, beszámolókat, illetve azokból készült kivonatot, szórólapokat, meghívókat, honlapok, blogok kezdőlapjait nyomtatott formában, értékelő lapokat, tesztek vagy versenyek eredményeit stb. Soha ne helyezzünk a portfóliónkba eredeti dokumentumokat, mindig csak másolatokat használjunk.

JÓ GYAKORLATOK

Az AKTUÁLIS portfóliónk egy mappa, melybe az adott helyzetnek megfelelő produktumokat helyezzük el. Így időről-időre, helyzetről-helyzetre változhatnak az aktuális portfólióban megjelenő produktumok, illetve dokumentumok. A mappában minden dokumentum egy külön átlátszó tasakban kapjon helyet, ezzel elősegítjük a praktikus alkalmazást, használója számára az átláthatóságot. Célszerű az egyes tematikus egységek közé színes elválasztó lapokat fűzni. Ezek a látszólag lényegtelen dolgok azért fontosak, mert a portfólió csak akkor éri el célját, ha a bemutatkozás során magabiztosan kezeljük, nem az interjú közben válogatjuk az éppen kiemelendő dokumentumokat, hanem határozottan és pontosan elő tudjuk venni a megfelelőt. Amennyiben nem így járunk el, akkor egy interjú helyzetben a válogatással, lapozgatással, esetleg a kihulló lapok felszedésével éppen az ellenkező hatást érzük el, mint szeretnénk, és portfóliónk nem segítünk, hanem hátráltatónk lesz a folyamatban. Ahhoz, hogy célt érzünk portfóliókkal, alaposan fel kell készülni használatára, a bemutatásra. A portfólió funkciója nem az, hogy leadjuk vagy elküldjük a kiválasztást végző személyeknek, hanem az interjú során magunknál tartva, a beszélgetésben felmerülő témákhoz illusztrációkat, alátámasztásokat biztosítunk vele.

A portfólió készítés folyamata és felhasználási lehetőségei

A portfólió készítés nem azonos az egyes dokumentumok elhelyezésével, lefűzésével. Ahhoz, hogy készítője megfelelően tudja használni karrierútja építésében, komoly tervezésre, kreativitásra, reflektív-elemző szemléletre van szükség a létrehozója részéről. Így tehát a portfólió a karrier-építésben, pályorientációban betöltött szerepe szerint kettős értelmezéssel bír.

Egyrészt *produktumnak*, másrészt *folyamatnak* is tekinthetjük a portfóliót.

Produktumként való értelmezése esetén visszanyúlhatunk a szó eredeti, latin nyelvből származó jelentéséhez, mi szerint a „port” a hordozhatóságot, áthelyezhetőséget jelenti, míg a „folio” valamely dokumentumra, papírra, tényre utal. Esetünkben magában foglalja a készségek, előzetes munkatapasztalatok, tudás igazolására, megjelenítésére szolgáló produktumokat. A portfólión keresztül az egyének láthatóvá tehetik mások számára mindazt, amit elértek, tanultak vagy létrehoztak.

A létrehozás folyamata során lehetőséget ad, és iránymutatást nyújt az egyén karrier lehetőségeinek áttekintésére, amely magában foglalja az önértékelést, a célképzést, a készségek azonosítását, a tanulási utak meghatározását, a tanulásból a munkába történő átmenet segítségét, a munka megtalálását és megtartását, és az élethosszig tartó fejlesztést. Mint egy fejlesztési folyamat, a karrier-portfólió áttekintést nyújt a múltbeli eredményekről, és segítséget ad a jövőbeli fejlesztésekhez, végigkísér(het)i egész szakmai életutunkat.

Így tehát a portfólió egyben a fejlesztés eszköze. Ezzel a megközelítéssel jól támogat(hat)ja az LLG (Lifelong Guidance), vagyis az egész életen át tartó pályorientáció folyamatát. A pályorientáció folyamatában a portfóliót már egész kis kortól lehet és érdemes használni. Kitekintve láthatjuk, hogy a világ számos pontján alakítottak ki olyan rendszereket, amelyek célja az egyén fejlődésének támogatása, a személyes és a szakmai életút fejlesztésének elősegítése, és ehhez adekvát eszközként jelenik meg a portfólió.

Az egész életen át tartó támogató rendszer alapelvei között tarthatjuk számon az alábbiakat:

- Minden ember sikeres lehet.
- A sikerességnek rendkívül sok megjele-
nése van.
- A sikerhez változatos és különböző utak
vezetnek.

A portfólió készítés folyamatában való részvétel számos területen segíti, fejleszti készítőjét:

- tudás és készségek értékelésében,
- az interjúra való felkészülésben,
- korábbi tapasztalatok és tanulási folyama-
tok áttekintésében és értékelésében,
- tudás és készségek bemutatására való
felkészülésben,
- a jövőben szükséges tanulmányi területek
meghatározásában,
- az eredmények megjelenítésének rend-
szerezésében,
- önbizalom és önismeret fejlesztésében,
- segít versenyképesebbé válni a munka-
erőpiacon,
- lehetőséget ad a szakmai fejlődés bemu-
tatására,

- ösztönöz a karrier és tanulási célok meg-
fogalmazására.

Megjelenik tehát iskolai keretek között, a pá-
lyatanácsadási folyamatban és az álláskeresésben is.

A portfólió alkalmazása a pályatanácsadás
folyamatában – beleértve a portfólió alkalma-
zására, fejlesztésére való felkészülést is – négy
fő területen jellemző:

1. A tanulási folyamat értékelésében,
2. A foglalkoztathatóságot segítő készségek
fejlesztésében és értékelésében,
3. A továbbtanulási, továbbképzési utak
meghatározásában,
4. A tanulásból a munkába való átmenet fo-
lyamatában.

Bármelyik területet is nézzük, minden esetben
magában foglalja a személy saját tevékenységét,
feltételezi a reflektív megközelítést. Mind-
azonáltal nem nélkülözheti a szakértő segítsé-
get, tanácsadást sem.

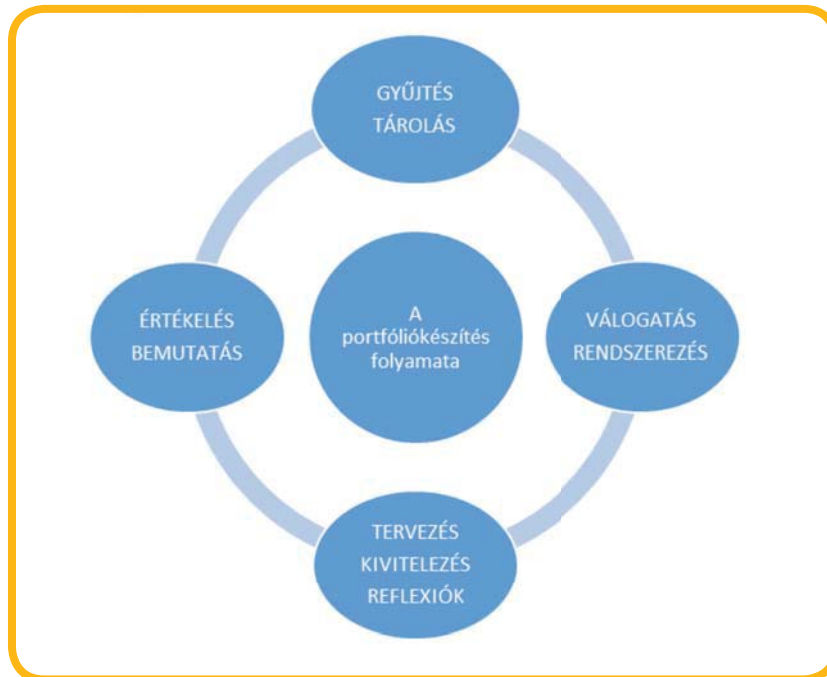
A következő ábra a szakmai portfólió felhaszná-
lási területeit mutatja be:

1. ábra A portfólió felhasználási területei a Career Portfolio Guide 2. oldal alapján Forrás: Lásd Irodalomjegyzék 2.

A portfólió készítés folyamata

2 ábra A portfólió készítés folyamata

A portfólió készítéshez elengedhetetlen a megfelelő önismeret. Ugyanakkor ez két egymást erősítő folyamat, hiszen a reflexiók hatására a portfólió készítés folyamatában is fejlődik az önismeret, illetve minél fejlettebb az önismeretünk, annál eredményesebbek lehetünk a portfóliónk elkészítésében is. A portfólióban be kell mutatni önmagunkat, kiemelni mindazokat a területeket és tulajdonságokat, amelyeket az erősségeink között tarthatunk számon. Ezért a portfólió készítőjének választ kell találni az alábbi kérdésekre:

- Miben vagyok igazán jó? Nem csak az aktuális tevékenységünkhöz szükséges készségeket érdemes felsorolni, hanem célszerű átgondolni mindazokat a készségeket, melyek átvihetők más munkaterületre is, vagyis transzferábilisak. Ezen készségek átgondolása támogathat minket valamely a jelenlegitől eltérő munka megtalálásában is.

- Miben mutatkoznak meg az elért eredményeim?
- Milyen feladatokat szeretnék végezni?
- Milyen céllal készítem a portfóliót?
- Hogyan tudom bemutatni mindazt, amit tudok, amit elértem, amiben jó vagyok?

Fotó: Polonkai Gizella

A fenti kérdésekre minden életkorban lehet adekvát válaszokat adni. Jelen írásunkban csak jelezzük, de nem fejtjük ki részletesen a segítő szakmai háttér jellemzőit. Mindenesetre azoknak a felnőtt segítőknak a jelenlétéről és támogató szerepéről van szó, akik támogatják a fiatalokat vagy felnőtteket a pályorientáció folyamatában. Így szó van pedagógusokról, pályatanácsadókról, de lehetnek a folyamat részesei szociális szakemberek, ifjúsági tanácsadók is. A technikai háttérhez hozzátartoznak a felnőtt segítők felkészítését szolgáló képzések, képzési segédanyagok, illetve a fiatalok és kliensek számára rendelkezésére álló segédletek.

Az a személy, aki már kisgyermekkorától aktív részese a saját személyiségét, életútját célzó fejlesztési folyamatnak, könnyebben boldogul a döntési helyzetekkel, tudatosabban, önállóbban építi saját karrierjét. Természetessé válik számára, hogy felelősséget kell vállalnia saját sorsáért, döntéseiért és kevésbé várja majd el, hogy a problémás helyzeteket mások oldják meg helyette.

Irodalomjegyzék:

- *Career Portfolios – Telling your life/work story*
<http://www.blueprint4life.ca/blueprint/documents/BPAppE.pdf> (Letöltés időpontja: 2015.05.14.)
- *Career Portfolio Guide*: University of Manitoba
<http://umanitoba.ca/faculties/management/programs/undergraduate/coop/media/student-career-portfolio-guide.pdf> (letöltés időpontja: 2015.05.05)
- Frank Satterthwaite and Gary D’Orsi: *The career portfolio workbook* (2003)
- Tratnyek Magdolna: *A portfólió mint a személyes és szakmai bemutatkozás eszköze*
<http://www.hrportal.hu/c/a-portfolio-mint-a-szemelyes-es-szakmai-bemutkozas-eszkoze-20121228.html> (letöltés időpontja: 2015.05.14.)

A szerző

Dr. Tratnyek Magdolna
egyetemi adjunktus

Neveléstudomány PhD ELTE
Neveléstudományi Doktori Iskola
Pécsi Tudományegyetem Felnőtt-
képzési és Emberi Erőforrás Fej-
lesztési Kar, Andragógiai Intézet

The professional portfolio is a handy tool to demonstrate all the experiences and knowledge that we have acquired during our life path. The portfolio gives us the possibility to present our results and contains both our informal and non-formal experiences. Creating a portfolio is a process, where we can focus on ourselves and on the stages of our lives. This not only supports the process of LLL/LLG but also gives us the possibility to overview our lives in a structured way.